

Д.В. Ісаєнко¹, В.В. Шеветовський²

¹Конфедерація будівельників України, Україна

²Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, Україна

ФАКТОРИ ТА УМОВИ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ТЕХНІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В БУДІВНИЦТВІ

У статті обґрунтовуються та формулюються фактори та умови, які впливають на формування та функціонування системи технічного регулювання у будівництві. Визначено взаємовплив і взаємозв'язок між внутрішніми і зовнішніми групами факторів і умов. Це дасть можливість вдосконалити систему технічного регулювання у будівництві та створити відповідні передумови для її функціонування та розвитку.

Ключові слова: технічне регулювання у будівництві, фактори формування нормативного забезпечення, середовище життєдіяльності людини.

Постановка проблеми

Будь-яка система зазнає впливу різних факторів як ззовні, так і з середини. Система технічного регулювання у будівництві не є винятком. Особливо, якщо враховувати, що ця система є динамічною та знаходиться у постійному розвитку та русі. Тому визначення факторів і умов, які впливають на формування та функціонування системи технічного регулювання у будівництві, є надзвичайно важливим для її правильної роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Як зазначалося раніше [1], головною метою технічного регулювання у будівництві є створення безпечного середовища життєдіяльності людини, і тому серед внутрішніх умов і факторів повинні бути і ті, що впливають на формування безпечного середовища.

Зокрема, М. В. Омелянком [2] визначаються такі умови та фактори щодо формування нормативного забезпечення у сфері нормування в будівництві елементів міського середовища [3, 4]:

– природні фактори, які включають в себе клімат (температурно-вологісний режим, сонячна радіація), геологію (структура ґрунтів, гідрогеологія (рівень ґрунтових вод, хімічний склад ґрунтових вод), небезпечні геологічні процеси (підтоплення, зсуви, набухання ґрунтів, усадка ґрунтів, просадочність ґрунтів, сейсмічність);

– антропологічні фактори, що мають у своєму складі антропометричні фактори та санітарно-гігієнічні і екологічні фактори;

– природно-техногенні фактори, що складаються з пожеж та інших надзвичайних ситуацій;

– потреби людини в розрізі нормування міського середовища, які мають у своєму складі забезпечення життєвих функцій організму (харчування, забезпечення фізіологічних процесів життєдіяльності, захист від несприятливих впливів зовнішнього середовища), соціальне становлення та розвиток особистості (виховання, навчання, освіта, спілкування, творча праця, громадська діяльність), забезпечення господарсько-побутових процесів життєдіяльності (постачання водою, енергією, продуктами матеріального виробництва; видалення та утилізація відходів; пасажирський транспорт).

Якщо розглядати ці умови та фактори з точки зору формування системи технічного регулювання у будівництві, то пріоритетом у цьому повинні стати вимоги споживачів до середовища життєдіяльності та його елементів. Споживачами в даному випадку слід вважати фізичних і юридичних осіб, які користуються результатами будівельної діяльності (спорудами та територіями) та промисловості будівельних матеріалів (продукція будівельного призначення). І саме з цих позицій такі вимоги можна поділити на:

– вимоги до елементів середовища, в т.ч. вимоги до споруд і вимоги до територій;

– вимоги до продукції будівельного призначення, куди входять вимоги до будівельних матеріалів і виробів, а також вимоги до будівельних конструкцій заводського виготовлення.

Згідно з [5] основними факторами, які визначають форму та особливості системи технічного регулювання є:

– Правова система держави або союзу держав, що здійснює технічне регулювання будівельної діяльності на своїй території;

– Роль держави. Політика та ступінь участі органів державної влади (законодавчих, виконавчих і судових) у нормуванні, стандартизації та оцінці відповідності продукції, послуг і процесів вимогам законів, технічних регламентів і стандартів;

– Ресурси. Наявність, доступність і використання у будівництві національних, регіональних або іноземних ресурсів, включаючи природні, фінансові, матеріальні, людські та виробничі ресурси;

– Міжнародна торгівля. Ступінь участі продуктивних сил і ресурсів країни та регіону у міжнародній торгівлі, що виражається в імпорті/експорті капіталу, трудових ресурсів, продукції та послуг.

Якщо виходити з того, що в результаті запровадження повноцінних механізмів технічного регулювання повинні бути створені безпечно для життєдіяльності людини середовище та сприятливі умови для усунення бар'єрів у торгівлі продукцією та послугами, очевидно, що вирішення питань безпеки матиме надзвичайно важливе значення.

Передусім безпека середовища існування людини. Саме це завжди було одним з пріоритетів влади при вирішенні будь-яких питань соціально-економічного розвитку. Однак останнім часом у зв'язку зі значною розгалуженістю проблем, пов'язаних з вирішенням цього питання (причому навіть у розвинутих країнах) все частіше можна спостерігати делегування повноважень при вирішенні окремих проблем громадським організаціям і приватному сектору. Разом з тим, як правило, вироблення загальнодержавної політики у сфері створення безпечного середовища належить державним органам влади.

Формулювання мети статті

На підставі особливостей системи технічного регулювання у будівництві, її основної мети та функціонування необхідно обґрунтувати та сформулювати фактори та умови, які впливають на неї.

Виклад основного матеріалу

Оскільки в першу чергу мова йде про створення повноцінної системи технічного регулювання у будівництві в межах конкретної держави – України, то необхідно, передусім, визначити внутрішні умови та фактори, які можуть впливати на формування повноцінного технічного регулювання у будівельній галузі.

В Україні сьогодні запровадження технічного регулювання у будівельній галузі знаходиться на початковому етапі. Необхідно перш за все створити повноцінне правове підґрунтя для роботи механізмів технічного регулювання у галузі, причому на всіх

рівнях. Це першочергове завдання для органів державної влади. Тому важливим фактором є ефективне нормативно-правове (в тому числі законодавче) забезпечення технічного регулювання у будівництві.

Реалізація такого нормативно-правового забезпечення потребуватиме створення ефективної структури органів влади, яка могла би вирішувати питання, які постають перед нею, у співпраці з професійною громадськістю будівельного комплексу. Необхідно чітко і однозначно розмежувати повноваження органів влади на всіх рівнях і громадських професійних організацій в питаннях формування повноцінної системи технічного регулювання у будівництві. Абсолютно неприпустимим є дублювання певних функцій різними установами і організаціями, інакше система почне давати збої та почнуть виникати перекося у роботі галузі. До речі, приклади такої ситуації ми можемо вже сьогодні спостерігати в питанні концентрування всіх функцій стандартизації в різних сферах економіки в одній установі – Національному органі стандартизації.

Тому наступним фактором, що впливає на формування повноцінної системи технічного регулювання, є формування ефективної структури суб'єктів технічного регулювання, до яких входять і органи влади, і професійні громадські організації.

Не останнім пунктом у створенні потужної системи технічного регулювання є наявність ресурсів для її становлення, розвитку та функціонування. І тут під ресурсами слід розуміти фінансові, матеріальні та кадрові ресурси, які здатні підтримувати належний рівень технічного регулювання будівельної галузі в Україні.

Досвід розвинутих країн говорить про те, що кошти державного бюджету можуть залучатися для роботи системи, однак важливою складовою її фінансування є кошти громадських професійних організацій, виробників продукції будівельного призначення та інших джерел, дозволених законодавством. Звичайно, якщо мова йде про розроблення обов'язкових документів національного рівня (будівельні норми тощо), то такі роботи повинні фінансуватися за рахунок бюджетних коштів. Але якщо мова йде про стандарти, які потрібні для галузі, то в цьому випадку вагоме слово в частині фінансування цих робіт повинно належати провідним виробникам продукції будівельного призначення.

Щодо матеріальних ресурсів, то тут передусім слід розуміти ресурси, які повинні забезпечувати виконання завдань з розроблення нормативного забезпечення, здійснення випробувань продукції будівельного призначення щодо оцінювання її

відповідності чинним нормативним вимогам та здійснення інших робіт і процедур.

На жаль, на сьогодні в Україні все ще бракує в достатній кількості необхідних матеріальних ресурсів, які могли би забезпечити вирішення всього спектру питань у сфері технічного регулювання. Тому над цією проблемою слід працювати послідовно та цілеспрямовано.

Кадровий потенціал. В Україні після набуття незалежності гостро постало питання щодо створення власного нормативного забезпечення будівельної галузі. Відомо, що Україні прийшлося практично з нуля створювати необхідне кадрове забезпечення з питань формування та розвитку нормативної бази галузі.

На сьогодні в основному власний кадровий потенціал в державі сформований. Разом з тим, необхідно продовжувати здійснювати системну роботу з подальшого розвитку та поступового оновлення кадрового забезпечення нормотворчого процесу будівельного комплексу. Також слід продовжити практику залучення до нормотворчого процесу не лише науковців будівельної галузі, а й висококваліфікованих проектувальників і будівельників.

Внутрішні фактори, які впливають на формування системи технічного регулювання у будівництві, показані на рис. 1.

Рис. 1. Структура внутрішніх факторів, які впливають на формування системи технічного регулювання у будівництві

Крім внутрішніх факторів, на формування системи технічного регулювання у будівництві, також впливають і зовнішні фактори, оскільки система технічного регулювання є відкритою системою. В такій ситуації виникнення будь-яких перешкод у міжнародному співробітництві завдасть лише непоправної шкоди розвитку галузі, її конкурентоспроможності.

Крім того, курс України на зближення національної нормативної бази з нормативною базою Європейського Союзу ставить перед державою нові завдання щодо продовження реалізації цих заходів з метою виведення галузі на міжнародний ринок, підвищення рівня безпеки будівельного виробництва, експлуатації об'єктів будівництва та виробництва продукції будівельного призначення.

Важливою умовою, що впливає на формування системи технічного регулювання у будівельній галузі, є міжнародна торгівля. Це, в першу чергу, участь у міжнародних торгових відносинах з реалізації продукції, робіт і послуг на теренах інших країн. Однак тут не можна обходити увагою і експансію продукції та послуг з інших держав на територію України.

Загальне правило, що визнане на міжнародному рівні – повага та дотримання тих правових норм країни, на території якої відбувається започаткування діяльності. Тут можуть створюватися штучні перешкоди для впровадження іноземної продукції на території України, оскільки відсутні двосторонні договори про взаємне визнання продукції і процедур підтвердження її відповідності нормативним вимогам. Для усунення таких штучних перешкод необхідно продовжити реалізацію

процесів наближення законодавства України до вимог міжнародних і європейських документів, у тому числі щодо визнання процедур підтвердження відповідності продукції будівельного призначення до застосування.

Такі процеси наближення до міжнародно визнаних вимог мають відбуватися і в частині атестації фахівців з виконання робіт зі створення об'єктів будівництва.

Таким чином, можна визначити такі зовнішні фактори:

- інтеграція в регіональний та міжнародний нормативно-правовий простір;

- експорт продукції будівельного призначення, процесів та послуг вітчизняного походження на ринки інших держав;

- імпорт продукції будівельного призначення, процесів та послуг на ринок України;

- запровадження нових технологій з виготовлення продукції будівельного призначення на території України.

Після визначення внутрішніх і зовнішніх факторів, що впливають на формування системи технічного регулювання у будівництві, необхідно виявити закономірності їх взаємозв'язку та взаємодії між собою. З цією метою формується матриця, що співставляє внутрішні та зовнішні фактори (рис. 2).

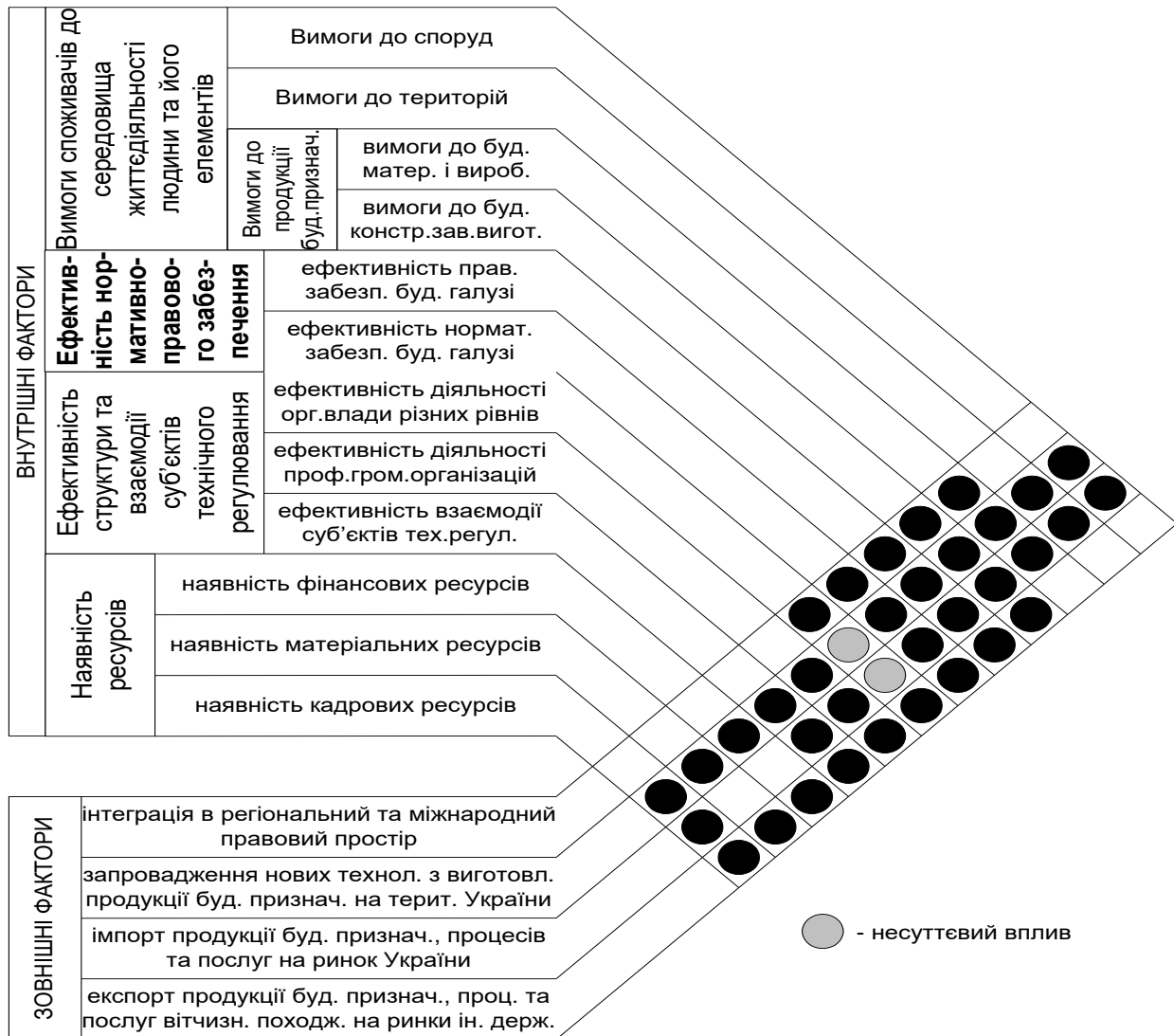

Рис. 2. Матриця взаємодії та взаємозв'язку внутрішніх і зовнішніх факторів, що впливають на формування системи технічного регулювання у будівництві.

Звернемо увагу на взаємодію та взаємовплив вимог споживачів до середовища життєдіяльності людини та його елементів з зовнішніми факторами.

З рисунків видно, що вимоги до споруд тісно пов'язані з запровадженням нових технологій з

виготовлення продукції будівельного призначення на території України на основі закордонних аналогічних технологій. Звичайно, будь-яка нова технологія має право на життя, якщо її кінцевим

результатом є підвищення безпеки та комфортності середовища життєдіяльності.

Це стосується і імпорту готової продукції будівельного призначення. Імпортна доброякісна продукція дозволяє вирішити питання дефіциту аналогічної продукції вітчизняного виробництва та підвищити безпеку і комфортність середовища.

Ті самі аргументи можна навести і в питаннях взаємозв'язку вимог до територій і таких факторів, як запровадження нових технологій з виготовлення продукції будівельного призначення на території України та імпорту продукції будівельного призначення, процесів та послуг на ринок України.

Інтеграція в регіональний та міжнародний правовий простір ніяк не може впливати на вимоги до споруд і територій, оскільки інтеграційні питання лежать в іншій площині, ніж формування споживчих вимог на національному рівні. Зокрема, інтеграція в регіональний та міжнародний правовий простір стосується питань щодо вимог до продукції будівельного призначення (будівельних матеріалів і виробів та будівельних конструкцій заводського виготовлення), оскільки європейська нормативна база у сфері будівництва визначає загальні вимоги до проектування будівельних конструкцій та продукції будівельного призначення.

Фактор інтеграції в регіональний та міжнародний правовий простір стосується ефективності нормативно-правового забезпечення галузі та ефективності діяльності органів влади всіх рівнів. Особливий наголос робиться на реформуванні нормативно-правового забезпечення усіх сфер економіки та підвищення ефективності діяльності усіх гілок влади на всіх рівнях. Вирішення цих двох питань повинно сприятливо вплинути на розвиток економіки, в тому числі й будівельної галузі, а також надати новий поштовх для подальшого становлення конкурентного середовища та розвитку підприємництва. Крім того, органи влади різних рівнів не повинні втручатися в бізнес, а навпаки створювати сприятливі умови для його розвитку, в першу чергу через ефективне нормативно-правове забезпечення.

Так само можна сказати і про можливість експорту продукції будівельного призначення, процесів і послуг на ринки інших держав, оскільки найважливішим в цьому питанні є відповідність експортованих продукції, процесів і послуг потребам суспільства і окремого кінцевого споживача тієї країни, в яку здійснюється експорт.

Практично на всі внутрішні фактори за винятком ефективності діяльності органів влади різних рівнів впливає запровадження нових технологій з виготовлення продукції будівельного призначення на території України. Адже нові сучасні технології дозволять здійснювати

виготовлення продукції будівельного призначення, яка за своїми параметрами повинна відповідати постійно зростаючим потребам кінцевого споживача і відповідно вимогам до продукції будівельного призначення та до елементів середовища життєдіяльності людини.

Органи влади теж мають певне відношення до запровадження нових технологій з виготовлення продукції будівельного призначення на території України, але тільки на початковому етапі під час створення правових підстав для запровадження цих технологій на території держави.

Стосовно ролі органів влади можна аналогічно сказати щодо експорту продукції будівельного призначення, процесів та послуг на ринок України. Також останній має вплив на багато внутрішніх факторів за винятком наявності фінансових і матеріальних ресурсів.

Практично до всіх зовнішніх факторів мають відношення вимоги до будівельних матеріалів і виробів та вимоги до будівельних конструкцій заводського виготовлення. Це пояснюється тим, що на регіональному (європейському) рівні для всіх країн-членів ЄС вироблені загальні вимоги щодо будівельних матеріалів і виробів, а також будівельних конструкцій стосовно їх безпеки для людини.

Крім того, мають відношення до всіх зовнішніх факторів ефективність нормативно-правового забезпечення та ефективність діяльності органів влади різних рівнів. Звичайно, ефективність нормативно-правового забезпечення в частині функціонування механізмів технічного регулювання підвищуватиметься пропорційно до адаптації національного нормативно-правового забезпечення до вимог регіональних і міжнародних документів, а також створення сприятливих умов для запровадження доброякісної продукції будівельного призначення, процесів та послуг ззовні на території України.

Висновки

На підставі аналізу системи технічного регулювання у будівництві, її основної мети та особливостей функціонування визначено дві групи факторів і умов, які впливають на її формування та роботу: внутрішні та зовнішні. Визначено взаємовплив і взаємозв'язок між цими двома групами факторів і умов. Це дасть можливість правильно побудувати систему технічного регулювання у будівництві та створити відповідні передумови для її функціонування та подальшого розвитку.

Література

1. Ісаєнко, Д.В. *Поняття технічного регулювання у будівництві [Текст] / Д.В. Ісаєнко // Сучасні проблеми архітектури та містобудування. – Вип. 52. – 2018. – С. 439-448.*
2. Омеляненко, М.В. *Методологічні основи нормування елементів міського середовища [Текст]: Дис. д-ра техн. наук. / М.В. Омеляненко – К.: КНУБА, 2005.*
3. *Система надійності та безпеки в буд-ві. Буд-во в умовах ущільненої забудови. Вимоги безпеки [Текст]: ДБН В. 1.2-12-2008. – [Чинний від 2009-01-01]. – Київ: ДП «Укрархбудінформ». 2009. – 34 с. – (Державні буд. норми України).*
4. *Система забезпечення надійності та безпеки буд. об'єктів. Навантаження і впливи. Норми проектування [Текст]: ДБН. В. 1.2.-2:2006. – [Чинний від 2007-01-01]. – Київ: Сталь. 2007. – 60 с. – (Державні буд. норми України)*
5. *Техническое регулирование в строительстве. Аналитический обзор мирового опыта [Текст]: Snip Innovative Technologies; рук. Серых А. – Чикаго: SNIP, 2010. – 889 с.: ил.*

References

1. Isaenko, D.V. (2018) Concept of technical regulation in construction. *Modern problems of architecture and urban planning*, 52, 439-448.
2. Omelyanenko, M.V. (2005) Methodological bases of standardization of elements of the urban environment: Dis. Dr. Tech. sciences. K.: KNUBA.

3. System of reliability and safety of construction objects. Load and impact. Design standards: DBN V 1.2.-2.2006. – [Valid from 01/01/2007]. – Kyiv: State Enterprise «Ukrarhbudinform». 2007. – 60. – (State construction norms of Ukraine).
4. Guidelines for the inspection of buildings and structures for the determination and assessment of their technical condition: DSTU-N B V.1.2-18: 2016. – [Valid from 01/04/2007]. – Kyiv: State Enterprise «Ukrarhbudinform». 2017. – 45. – (National standard of Ukraine).
5. Technical regulation in construction. An Analytical Review of World Experience (2010). Snip Innovative Technologies; hands Gray A. Chicago: SNIP, 889 s. П.

Рецензент: д-р техн. наук проф. Омеляненко Максим Вікторович, Київський міжнародний університет, Київ, Україна.

Автор: ІСАЄНКО Дмитро Валерійович
Конфедерація будівельників України
E-mail – d.isaenko@ukr.net
ID ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-3112-1942>

Автор: ШЕВЕТОВСЬКИЙ Валентин Валентинович
аспірант
Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова
E-mail – Shevetovsky@gmail.com
ID ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7102-5860>

FACTORS AND CONDITIONS INFLUENCING THE FORMATION OF THE TECHNICAL REGULATION SYSTEM IN CONSTRUCTION

D. Isajenko¹, V. Shevetovsky²

¹Confederation of Builders of Ukraine, Ukraine

²O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Ukraine

The system of technical regulation in construction, like any other system, is influenced by various factors both from the outside and from the middle. The article formulated and structured factors and conditions that influence the formation and functioning of the system of technical regulation in construction in creating a safe environment for human life. In the sphere of valuation of elements of the urban environment of the urban environment natural, natural-man-made, anthropological factors and human needs in the urban environment are investigated. The main attention is paid to the creation of a complete system of technical regulation in construction within the boundaries of a specific state-Ukraine. When studying the mutual influence and interconnections between internal and external groups of factors and conditions, the peculiarities of the system of technical regulation of the country are taken into account. In order to identify patterns, interconnections and interactions between internal and external groups of factors and conditions of influence on the formation of a system of technical regulation in construction, it is suggested to form a matrix of their relations. This provides the opportunity to create a complete legal basis for the operation of technical regulation mechanisms at all levels of the industry. It is shown that the state budget funds can be used for the work of the system, but an important component of its financing is the funds of public professional organizations, manufacturers of construction products and other sources permitted by law. It was established that improvement of the system of technical regulation in construction requires the creation of an effective structure of the authorities for cooperation with the professional community of the construction complex. At the same time, the development of national policy in the field of creating a safe environment belongs to state authorities. The primary task for the state authorities in creating the appropriate prerequisites for ensuring the functioning and development of the technical regulation system in construction is determined. At the same time, it is necessary to take into account the inadmissibility of duplication of certain functions by different institutions and organizations. Separately, the integration factor into the regional and international legal space is considered, in which for all EU member states general requirements for building materials, products and building constructions have been developed. This is due to the course of Ukraine on the convergence of the national regulatory framework with the normative base of the European Union.

Keywords: technical regulation in construction, environment of human life, factors for the formation of regulatory support.